

Wij zijn geen haar beter....toch? Psalm 137
serie: weerbarstige psalmen

4 september 2022

Voorgangers: Ad de Gruijter (overweging) en Tamme Wiegersma

Afb. Michele Meyers 2013

Openingslied “By the waters of Babylon”, Philip Hayes

Inleiding op het thema

We zijn terug van vakantie en er was een oorlog uitgebroken op het Europese continent die nog steeds woedt. Je wilde mogelijk even weg van al die beelden.

En dan ...worden we in de vieringen na de zomeronderbreking geconfronteerd met enkele weerbarstige psalmen zoals psalm 137 vandaag. Een psalm die liever wordt overgeslagen en als deze dan toch wordt gezongen, dan alléén het eerste deel waarin verlangen en heimwee naar thuis, naar Jerusalem, ook wel Sion genoemd [stad van de tempel én het volk] het onderwerp *lijkt* te zijn.

We luisterden er naar.

Het gaat over gedeporteerden die zich bevinden in Babylonische gevangenschap.

Het roept als vanzelf associaties op bij het Russisch-Oekraïense conflict.

We zongen *niet* de laatste verzen [8 en 9] van de psalm waarin wraakgevoelens en woede zich zelfs richten op *de kinderen van de ‘vijand’*.

Daar willen we niet van horen.

We komen er straks op terug. Er zijn meer vindplaatsen van teksten die shockeren in wat wel genoemd wordt ‘heilig boek’. We willen er liever niet van weten, maar de bijbel beschrijft de *héle* mens zoals deze kan zijn. Niet altijd aangenaam...maar wel zo eerlijk.

Laten we dus niet teksten verwijderen die ons niet bevallen hoewel je die aanvechting af en toe wel hebt... We durven het in deze viering aan woedeteksten zoals in psalm 137 te verkennen.

Hoe zou het gesteld zijn met *onze* woedehuishouding.....wanneer je huis, het ziekenhuis, de school, jouw stad wordt plat gebombardeerd en je vluchten **moet**? Wanneer je stads- of dorpsgenoten, familie, vrienden worden mishandeld, verkracht, gedeporteerd, vermoord?

Zoomen we in op de verslagenheid en woede die dit teweeg kan brengen.

Wanneer en waarover was jij voor het laatst woedend?
Wat deed deze woede met jou?
Wat deed jij met die woede?

gebed

Eeuwige,

wanneer woede in ons is, hoor - versta dan ons terechte klagen.

Aanwezige

wanneer wij niet zeven maal zeven en andere wang kiezen, maar oog om oog en tand om tand zien gebeuren, weet dat wij mensen zijn.

Stem van ons geweten,

die ons maant woorden van verzoening te spreken

weet hoe getergd wij soms zijn en niet in staat.....

Wij zijn ook UW woede over schenders en spotters niet vergeten.

Wij wenden ons tot U.

Redding uit het diepste diep klonk toch de belofte altijd weer, ja alle dagen!

Lied Klaaglied over Jeruzalem

Lezing Psalm 137 vrij, Huub Oosterhuis

Aan de stromen van Babel-Verwarring
daar zaten wij.

En als wij dan dachten aan thuis,

aan onze Zonnelichtstad, huilden wij.

En aan de wilgen die daar bloeien

hingen wij onze harpen.

Want die ons deporteerden
vroegen ons te zingen, de beulen –
dat wilden ze weleens horen,
mooie liedjes
over onze Zonnelichtstad Sion.
Maar dat konden wij niet
onder een vreemde hemel
zingen over Ik-zal.

Zou ik jou ooit vergeten,
sterve mijn rechterhand.
Zou ik jou niet meer gedenken,
laat mijn lippen verstommen.
Stad van vrede, mijn kroon.

En laat Ik-zal het niet wagen
ooit die dag te vergeten
dat onze vijanden schreeuwden
'weg met ze, slopen die stad'.

Vrouw Babel, furieuze,

gezegend die jou zal vergelden.
Niets blijft er over van jou.
En als ze je kinderen grijpen
en te pletter slaan tegen de rotsen
wat zal je huilen.

*In: Huub Oosterhuis – 150 psalmen vrij
pag. 246, uitg. Ten Have*

Lied Scheur toch de wolken weg en kom

Lezing Lukas 6 : 27 – 38 [NVB 21]

Lied Waar vriendschap is

Overweging

<https://youtu.be/NEFFE3CIPy4>

Messiah – George Friedrich Händel Aria ‘Why do the nations’ (acts 4, 24-25; psalm 2,1-2)

‘Waarom razen de volken zo woedend?

Ze spannen samen tegen God en zijn Gezalfde’ hoorden we uit de Messiah van Händel. Het is een citaat uit psalm 2, vers 1-2

We hoopten erop, dat we na de Tweede Wereldoorlog in rustiger vaarwater terecht waren gekomen en we vertrouwden op een lange tijd van... zeg maar ‘vreedzaam samenleven’, in het Westen althans. Maar de noodkreet uit de Messiah is wereldwijd nog altijd actueel. Steeds weer trekken volkeren tegen elkaar op en je kan je afvragen: Wie zijn die machthebbers en influencers die haat zaaien, bewoners van over de grens als vijanden afschilderen, vreemdelingen etiketteren als ongewenst, met als gevolg wantrouwen, zelfs woede tegenover de ander, conflicten, geweld....en erger. Wie willen ons vergiftigen met druppelsgewijs toegediende haatideologie?

Beginnen we met minder grote woorden in het klein dichtbij huis, al is het even geleden.

In de voorbereiding van de viering vertelde een van ons dat hij zich herinnert hoe een onderwijzer vroeger op de lagere school met enige regelmaat altijd weer dezelfde jongen in de klas naar voren liet komen om hem dan een flink pak slaag te geven voor een of andere overtreding of ondeugendheid. Die aframmeling was buitenproportioneeleen waarschuwing kennelijk ook aan de rest van de klas. Als je niet in de pas loopt of niet luistert dan.....

Of dit veel met opvoeding te maken had? Mogelijk gaf de onderwijzer in kwestie blijk van zijn eigen onvermogen hoe met die jongen om te gaan **én** van **zijn** woedehuishouding.

Deze leerling zal mogelijk de braafste niet geweest zijn maar wat doet zo’n jongen later zelf?

Woede-uitingen zijn van alle tijden. Woede moet eruit.

De boeren zijn woedend;

de slachtoffers van de toeslagenaffaire zijn woedend;

de gele hesjes in Frankrijk waren woedend;

er was woede op straat indertijd om de coronamaatregelen.

Zonder terechte collectieve woede uitingen over onrecht was er nooit sprake geweest van afschaffing van slavernij, einde aan kolonialisme, en emancipatiebewegingen zouden hun doelen niet hebben bereikt.

In een beschaafde democratische samenleving ebt de woede weg of eindigt uiteindelijk aan de onderhandelingstafel of bij de rechter die uitspraak doet.

Maar wanneer volkeren elkaar belagen in oorlogstijd, is daar geen sprake van.

God wordt zelfs aangeroepen om aan jouw kant te staan in wat soms genoemd wordt 'heilige oorlog'. Voorbeelden te over, ook in Bijbelteksten en de schrik slaat je om het hart.

Zoals in *psalm 58* over heersers die onrecht doen:

7a God sla hun de tanden uit de mond....

8a Dat ze verdwijnen als water dat wegvloeit....

En zoals in *Exodus 12, 29*: [God staat aan onze kant]:

Middenin de nacht doodde de Heer alle eerstgeborenen in Egypte.....

En dan natuurlijk het weggelaten deel van *psalm 137* vandaag.

Want na de heimwee naar Sion en de pijn van de ballingschap is daar de woede:

[Ps. 137, 8-9]

Gelukkig wie jou je misdaad vergeldt
en doet wat jij ons hebt aangedaan.

Gelukkig wie jouw kinderen grijpt
en op de rotsen verbrijzelt. [NBV!]

Ja, *dit was hen inderdaad* overkomen, dus..... 'oog om oog tand om tand'.

Wij gruwelen van zo'n tekst.

Oekraïne juni 2022

Wanneer je huis, jouw stad wordt plat gebombardeerd en je vluchten **moet**?

Van een onbekend aantal Oekraïners weet niemand waar ze zijn gebleven. Geëvacueerd via zo genoemde *veilige corridors* werden ze naar Russisch grondgebied gebracht ver van familie en thuis.

Ballingen van vandaag. Van veel Oekraïners die naar *veilige* landen uitweken is bekend dat ze zo gauw als mogelijk willen terugkeren. Een aantal waagde de tocht terug al.

Ik las van veel gezichten vooral af: verdriet, verslagenheid, bezorgdheid, onzekerheid, overrompeling, en apathie.

Wie roept in zo'n conflict dan God nog aan?

Wanneer op de koppel van je soldatenriem staat 'Gott mit uns' zoals in de 2^e Wereldoorlog, dan is door de partij- ideologen verklaard dat God aan jouw kant staat, de 'goede' kant?

En wanneer de president van de Verenigde Staten zegt: 'God bless America', dan mag **jij** je gezegend weten als Amerikaans staatsburger met God aan jouw kant.

Kan dat?

Mozes vraagt wanneer vanuit een brandend braambos in de woestijn een stem klinkt [Ex. 3,14]... wie die stem wel mag zijn. Het antwoord luidt: *Ik zal er zijn (NBV21) - Ik ben die ik ben (NBG).*

Een ONingevulde openstaande Naam dus.

Die Naam invullen, inzetten, je toe-eigenen in het schaakspel van de macht, van de politiek - dát is pas godslastering.

Na die woede-uitbarstingen in Bijbelteksten zoals in psalm137 hoorden we het tegenovergestelde, een omkering ervan, in de tweede lezing:

[in Lukas 6, 27 ev.]

'Heb je vijanden lief, wees goed voor wie jullie haten, zegen wie jullie vervloeken, bid voor wie jullie slecht behandelen.

Zoals ook in:

Lev. 19, 18: Blijf geen wraakzucht of wrok koesteren, maar heb je naaste lief als jezelf. Ik ben de Heer.

Spr. 20, 22: Zeg niet: 'Ik zal dat kwaad vergelden', wacht op de Heer, **Hij** zal je helpen.

Een beschavingsontwikkeling lijkt het, in datzelfde wel genoemde 'heilig boek'.

Maar dan zeg ik. De lat ligt wel héél hoog.

Deze als *je vijand liefhebben-teksten* - dan maar om te beginnen als richtingwijzer.....als stip op de horizon.....dié kant op... en hopelijk komen we heel ver.....want de ander is een mens zoals jij en ik.

Het kan met ons en met de teksten die ons voeden dus twee kanten op...waarbij twee voorbeelden.

1

De stad Marioepol in Oekraïne is al eerder ingenomen en bezet geweest.

In het najaar van 1941 vochten Nederlandse vrijwilligers mee in de SS pantserdivisie Wiking uit overtuiging of uit opportunisme. Dagboeken van hen zijn bij het NIOD [Nederlands Instituut voor oorlogsdocumentatie] bewaard gebleven.

Een van deze Nederlanders schreef: 'De mooiste buit die wij ons hadden kunnen dromen was wel de 13.000 joden die in onze vingers kwamen, maar er natuurlijk niet meer levend uitkwamen.'.....

Een andere ex SS-er vlak voor zijn dood: 'Ik had geen medelijden met ze. Ik haatte ze.

De kinderen haatte ik niet, maar wél het bloed wat door hun aderen stroomde en dat ze ooit zouden opgroeien.'.....

Bij Kiev werden in twee dagen 33.771 joden vermoord door de bezetter bij wat genoemd wordt het Babi Jar bloedbad [29 - 30 september 1941]

En ja, ook kinderen!

Dit monument in Kiev is een herdenkingsmonument voor de gedode kinderen.

Herinner je het slot van psalm 137! Ik versta de opwellende woede nu anders.....

'Helpen religieuze geschriften ons vooruit?' vroeg een interviewer aan de beroemde schrijfster Karen Armstrong. 'Niet perse', antwoordde ze.

'Het is wat je er zelf mee doet. We moeten het kwaad in die teksten herkennen zoals we dat ook in onszelf moeten herkennen. '

2

8 juni was het precies 50 jaar geleden dat in de Vietnamoorlog een napalmbom het dorpje Trang Bang in vuur en vlam zette.

Het negenjarige meisje [*Phan Thi*] Kim Phuc rende met andere dorpsbewoners gillend de highway op. Ze scheurde de kleren van haar verschroeide lichaam.

De fotograaf Nick Ut die dit vastlegde en de zorg voor het meisje op zich nam – anders had ze het niet overleefd - verspreidde de foto die de hele wereld over ging en deze foto beïnvloedde het debat over het spoedig beëindigen van de Vietnamoorlog.

Kim [het 'napalmmeisje'] belandde langdurig in het ziekenhuis en onderging meer dan 50 operaties. Ze haatte haar lichaam en was vol woede. Haar leven lang zou ze met pijn blijven leven, ook nu nog. 4 juli van dit jaar kreeg ze haar laatste laserbehandeling in Miami [*in: Trouw 4 juli 2022*]. Opmerkelijk is dat Kim op zoek ging naar wie verantwoordelijk was voor het napalmbombardement. Na het nodige speurwerk vond ze de commandant die opdracht had gegeven om de napalm [agent orange] te droppen.

Ze ontmoette hem en....ze vergaf hem! De man die haar leven verwoestte en bijna had gedood. En toen..... ebde de verbittering en de woede weg. Kim richtte de 'Kim foundation' op waarmee ze kinderen helpt die slachtoffer zijn geworden van oorlogen. Ze werd (1994) Goodwill Ambassadeur voor de UNESCO.

Toen Nelson Mandela uit de gevangenis werd vrijgelaten zei hij: 'Toen ik de deur naar de vrijheid doorliep, wist ik dat als ik niet alle woede, haat en bitterheid achter mij zou laten, ik nog steeds in de gevangenis zou zijn.'

Vergeving om jezelf te verlossen van levenslange verslindende wrok en woede, wat onverlet laat dat wat de ander jou heeft aangedaan hiermee niet ONSchuldig wordt verklaard of vergeten.

Tot slot terug naar psalm 137.

Pleit er iets voor de enorme woede van de schrijver?

De woede moet eruit!

En....wie zijn woede en wraakgevoelens uitbestedt, in dit geval aan God, ziet er kennelijk zélf van af.

Wij zouden er misschien aan toevoegen:....het is uitbested aan een God die dat tóch niet doet, want zijn naam luidt: Ik ben wie **IK** ben.

De Naam die zich niet laat toe-eigenen!

En tenslotte is de diepste emotie van de psalmschrijver toch een schreeuw om gerechtigheid.

Na het lezen van psalm 137 vraag ik me af: Zijn we in staat om onze terechte woede over onrecht buiten onszelf neer te leggen op‘de tafel van gerechtigheid’ zodat we onszelf niet ont-menselijken?

Ik hoop dat het met dat jongetje dat zoveel slaag op school kreeg goed is gekomen.

Is hij een schuchter angstig kereltje geworden of... wat God verhoede.. is hij ook gaan meppen?

Ik hoop beide van niet.

Lied Nu nog met have woorden

Voorbeden

Overweldigd door teleurstelling, verdriet
of wat een ander jou aandeed,

stijgt soms woede in je op, het maakt je razend.

Bepaalde scharniermomenten die we in ons leven meemaakten
doen ons nog steeds oplaaien.

Leven is een risico, we zijn gekwetst,
hoe kunnen we in onze woede, de verwondingen die we opliepen
het leven ontdekken dat in ons stroomt?

Toch is woede de eerste stap op weg naar bevrijding
en elkaar te vertrouwen, ruimte te geven.

Het valt niet mee om zonder angst of beheersingsdrang,
maar juist in overgave en toewijding te leven,
zodat we leren te leven van wat komt.

Ook al geloven we eigenlijk niets
en twifelen wij aan alles, zelfs aan jou.

Maar soms, denken we dat jij waarachtig leeft,
en denken we dat jij liefde bent, en eenzaam,
en dat , in dezelfde wanhoop, jij ons zoekt,
zoals wij jou.

Zo bidden we voor onze medemens, veraf, dichtbij.

Anderen die wachten op ons helpen

In oorlog, in hongersnood, in gevangenissen.

En we bidden voor onszelf
Dat we woede achter ons laten.
Breng ons thuis uit onze ballingschap.
Stil ons verlangen,
want we kijken uit naar jou!

Alles zal aankomen op de moed die mensen, die wij opbrengen
om zich te keren tegen de krachten die deze aarde en dit leven bedreigen.
Moed die zijn kracht ontleent aan hoop, aan vertrouwen dat alles mogelijk is.
Dan..... dan denk ik dat jij liefde bent, en eenzaam,
en dat , in dezelfde wanhoop, jij mij zoekt,
zoals ik jou. Amen.

Collecte **Stichting Epafra**

Tafellied **Sacrament van hoop**

Woorden bij breken en delen

Breken en Delen

Wij breken en delen van brood en beker ter nagedachtenis aan het laatste samenzijn van de
leerlingen rondom hem, Jezus, die Verlosser wordt genoemd. Verlosser - vredebrenger - kom!
Dat er plekken zijn waar brood gedeeld wordt voor wie van huis en haard verdreven zijn - ontheemd
geraakt.

Dat we ook de beker van samenzijn - van verbondenheid delen met wie aan onrecht lijden en met
wie dierbaren verloor.

Delen wij van deze onvanzelfsprekende vanzelfsprekendheid.

Gedicht

LICHT

Het was nacht
maar in jou
was licht

het was vorst
maar in jou
was vuur

het was steen
maar in jou
was bloed

het was haat
maar in jou
was hart

het was staal
maar in jou

was vrucht

het was rots
maar in jou
was bron

het was geld
maar in jou
was brood

het was dood
maar in jou
was woord

*[in: Herman Verbeek, Getijden [pag. 34]
zangen voor de dagen en de jaren
Dabar-Luyten – Aalsmeer 1996]*

Zegenwens [bewerking – naar Franciscaanse zegenbede]

Moge God ons zegenen met ongemak bij gemakkelijke antwoorden,
opdat we leven uit de diepte van ons hart.

Moge God ons zegenen met woede bij onrechtvaardigheid, onderdrukking en uitbuiting van Gods
schepselen,

opdat we werken aan rechtvaardigheid, vrijheid, vrede.

Moge God ons zegenen met tranen voor hen die lijden aan pijn, verwerping, honger en oorlog,
opdat we onze handen uitstrekken om te troosten, om pijn in vreugde te veranderen.

Moge God ons zegenen met genoeg dwaasheid om te geloven dat we een verschil kunnen maken in
de wereld,

opdat wij kunnen doen waarvan anderen zeggen dat het niet gedaan kan worden.

Het zal geschieden zegt Hij, dat zij weer glanzen als nieuw.

Van licht en stem zult Gij ons maken, uw evenbeeld.

Een en gekend en bevrijd - eindelijk mens zal ik zijn

Slotlied **Van grond en vuur**